

POSTANOWIENIE

Dnia 25 października 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Joanna Misztal-Konecka (przewodniczący)

SSN Tomasz Szanciło

SSN Kamil Zaradkiewicz (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku E. Spółki Akcyjnej w G.
przy uczestnictwie M.R.
o stwierdzenie nabycia służebności przez zasiedzenie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 25 października 2019 r.,
skargi kasacyjnej uczestniczki postępowania
od postanowienia Sądu Okręgowego w S.
z dnia 29 listopada 2017 r., sygn. akt IV Ca (...),

I. uchyla zaskarżone postanowienie w punkcie 1 (pierwszym) i zmienia postanowienie Sądu Rejonowego w B. z 28 kwietnia 2017 r., sygn. akt I Ns (...), w punkcie 1 (pierwszym) w ten sposób, że nadaje mu brzmienie: „stwierdza, że Skarb Państwa nabył przez zasiedzenie z upływem 18 stycznia 1989 r., obciążającą nieruchomości gruntową położoną w miejscowości N., składającą się z działki gruntu numer [...]1, dla której Sąd Rejonowy w B. prowadzi księgę wieczystą Kw nr (...)1, służebność gruntową polegającą na korzystaniu z nieruchomości obciążonej poprzez utrzymanie, konserwację, naprawę i eksploatację słupów elektrycznych oraz linii elektroenergetycznych średniego napięcia nr [...]1 – 15 kV i nr

[...]2 – 15 kV oraz na wejściu i wjeździe na tę nieruchomość w trakcie trwania służebności w celu wykonania niezbędnych robót związanych z utrzymaniem, konserwacją, naprawą i eksploatacją znajdujących się na niej wskazanych słupów elektrycznych oraz linii elektroenergetycznych średniego napięcia, w szczególności na wejściu i wjeździe na tę nieruchomość sprzętem, w tym także sprzętem ciężkim, w przebiegu służebności ustalonej dla linii średniego napięcia 15 kV nr [...]1 i nr [...]2, zgodnie z opinią biegłego sądowego P.J. sporządzoną w dniu 6 grudnia 2016 r., a zawartą na karcie 459 akt sądowych, która to opinia stanowi integralną część niniejszego postanowienia;"

II. oddala skargę kasacyjną w pozostałej części;

III. zasądza od M.R. na rzecz E. Spółki Akcyjnej w G. kwotę 240 zł (dwieście czterdzieści złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

W sprawie po rozstrzygnięciu przez Sąd Rejonowy w L. VI Zamiejscowy Wydział Cywilny w B. postanowieniem z dnia 16 grudnia 2014 r. - skontrolowanym przez Sąd Okręgowy w S. postanowieniem z dnia 19 czerwca 2015 r. - Wnioskodawca E. S.A. w G. wniósł o stwierdzenie, że Skarb Państwa, którego jest następcą prawnym, nabył z dniem 25 marca 1988 r. przez zasiedzenie służebność gruntową o treści służebności przesyłu wobec linii średniego napięcia 15 kV, obciążającą nieruchomość Uczestniczki postępowania M.R., położoną w miejscowości N., składającą się z działki ewidencyjnej nr [...]1, dla której Sąd Rejonowy w B. prowadzi księgę wieczystą nr (...)1, polegającą na prawie korzystania z nieruchomości obciążonej poprzez utrzymanie, konserwację, naprawę i eksploatację znajdujących się na niej urządzeń elektroenergetycznych - słupów energetycznych oraz linii elektroenergetycznej średniego napięcia 15 kV oraz wejście i wjazd na nieruchomość obciążoną w każdej chwili w okresie trwania służebności, w celu wykonania niezbędnych robót związanych z utrzymaniem,

konserwacją, naprawą i eksploatacją znajdujących się na niej urządzeń przesyłowych, w szczególności wejścia i wjazdu na teren nieruchomości obciążonej sprzętem, w tym także ciężkim. Gdyby ustalony w sprawie stan faktyczny doprowadził Sąd do przekonania, że nabycie opisanej służebności nastąpiło po dniu 3 sierpnia 2008 r., wniośł o stwierdzenie nabycia służebności przesyłu. Wnioskodawca podniósł, że urządzenia przesyłowe linii średniego napięcia na ww. nieruchomości zostały posadowione w latach 70-tych, a początkową datą biegu okresu zasiedzenia służebności jest dzień 25 marca 1978 r.

Uczestniczka postępowania wniosła o oddalenie wniosku.

Postanowieniem z dnia 28 kwietnia 2017 r. Sąd Rejonowy w B. w pkt 1 stwierdził, że Wnioskodawca nabył przez zasiedzenie służebność gruntową o treści służebności przesyłu, obciążającą nieruchomość położoną w miejscowości N., składającą się z działki gruntu nr [...]1, dla której Sąd Rejonowy w B. prowadzi księgę wieczystą nr (...)1, będącą własnością Uczestniczki postępowania, polegającą na prawie korzystania z nieruchomości obciążonej poprzez utrzymanie, konserwację, naprawę i eksploatację słupów elektrycznych oraz linii elektroenergetycznych średniego napięcia nr [...]1-15 kV i nr [...]2-15 kV oraz wejście i wjazd na nieruchomość obciążoną, w każdej chwili, w trakcie trwania służebności w celu wykonania niezbędnych robót związanych z utrzymaniem, konserwacją, naprawą i eksploatacją znajdujących się na niej słupów energetycznych oraz linii elektroenergetycznych średniego napięcia nr [...]1-15 kV i nr [...]2-15 kV, stanowiących własność spółki, w szczególności wejścia i wjazdu na teren nieruchomości obciążonej sprzętem, w tym także sprzętem ciężkim, w przebiegu służebności ustalonej dla linii średniego napięcia 15 kV nr [...]1 i nr [...]2, zgodnie z opinią biegłego sądowego P.J. sporządzoną w dniu 6 grudnia 2016 r., a zawartą na karcie 459, która to opinia stanowi integralną część postanowienia – w złej wierze, od dnia 27 marca 2008 r., w pkt 2 i 3 orzekł o kosztach postępowania.

Z ustaleń faktycznych wynika, że właścicielem nieruchomości gruntowej położonej w miejscowości T., składającej się z działki gruntu o numerze ewidencyjnym nr [...]1 jest Uczestniczka postępowania.

Działka nr [...]1 została odłączona z księgi wieczystej nr (...) w dniu 25 sierpnia 1995 r. z uwagi na zawarcie przez Uczestniczkę postępowania z Agencją Własności Rolnej Skarbu Państwa w dniu 13 kwietnia 1995 r. umowy sprzedaży tej nieruchomości. Dla działki tej założono nową księgę wieczystą nr (...) z wpisem prawa własności na rzecz Uczestniczki postępowania. Działka ta z dniem 10 lutego 1960 r. stała się własnością J.K., który uzyskał jej prawo własności na mocy aktu nadania z dnia 30 czerwca 1959 r. Księga wieczysta dla tej działki została założona na mocy postanowienia Sądu Powiatowego w B.. Z dniem 11 marca 1960 r. stała się natomiast własnością Skarbu Państwa z uwagi na zrzeczenie się prawa własności przez J.K.. Na podstawie wniosku z dnia 29 września 1969 r. nr [...], orzeczenia Prezydium Rady Narodowej w B. z dnia 18 stycznia 1962 r. oraz umowy sprzedaży z dnia 18 stycznia 1969 r. dokonano w dniu 30 września 1969 r. wpisu prawa własności tej działki na rzecz małżonków S. i J. L..

W dniu 31 kwietnia 1991 r. ponownie doszło do zrzeczenia się prawa własności tej działki przez właścicieli, wobec czego właścicielem działki stał się Skarb Państwa, który dokonał sprzedaży działki na rzecz Uczestniczki postępowania.

Na działce ewidencyjnej nr [...]1 znajdują się urządzenia przesyłowe linii średniego napięcia 15 kV oraz dwa słupy o nr [...] oraz [...]2. Przez Wnioskodawcę linia ta jest traktowana jako dwie o nr [...]1 i nr [...]3. Na słupie nr [...]2 znajduje się rozłącznik podziałowy, który oznacza, że z lewej strony jest inny nr linii – najprawdopodobniej nr [...]1, natomiast z prawem strony jest linia nr [...]3. Przed takim podziałem była to jedna linia, która nosiła nr [...]4. Linia średniego napięcia była remontowana w 1978 r. i prawdopodobnie wówczas nastąpił podział tej linii na dwie. Protokół odbioru tej linii został sporządzony w dniu 25 marca 1978 r. i od tej daty przebieg tej linii nie uległ zmianie do dnia dzisiejszego.

Wnioskodawca jest następcą prawnym przedsiębiorstwa państwowego Zakład Energetyczny (...) w S., który został wyodrębniony organizacyjnie zarządzeniem Naczelnego Dyrektora Zakładów Energetycznych Okręgu Północnego w B. z dnia 10 maja 1978 r., zaś zarządzeniem nr [...] Prezesa Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 1988 r. w sprawie podziału niektórych przedsiębiorstw

zgrupowanych we Wspólnocie Energetyki i Węgla Brunatnego utworzono w związku z podziałem Północnego Okręgu Energetycznego w B. – Zakład Energetyczny (...) z siedzibą w S.. Przedmiotem działania wydzielonego w ten sposób Zakładu Energetycznego w S. było między innymi zarządzanie wspólną siecią elektryczną oraz wykonywanie w ustalonym zakresie remontów urządzeń elektroenergetycznych i zabiegów profilaktycznych sieci.

Z kolei zarządzeniem Ministra Przemysłu i Handlu nr (...) z dnia 9 lipca 1993 r. dokonano podziału przedsiębiorstwa państwowego Zakład Energetyczny (...) w S. i przekształcono je w jednoosobową spółkę z udziałem Skarbu Państwa, następnie w dniu 12 lipca 1993 r. przedsiębiorstwo to zostało przekształcone w jednoosobową spółkę akcyjną Skarbu Państwa, działającą pod firmą Z. S.A. W 2004 r. spółka ta została przekształcona na spółkę akcyjną pod firmą E. S.A., która następnie zmieniła firmę na K. S.A., a następnie E. S.A. w G..

Przy takich ustaleniach faktycznych, że Sąd Rejonowy uznał, że Wnioskodawca zasiedział służebność gruntową o treści odpowiadającej służebności przesyłu z upływem dnia 27 marca 2008 r. Wskazał, że w świetle zebranego w sprawie materiału dowodowego linia średniego napięcia 15 kV istniała od co najmniej 1968 r., jednakże linia o takim przebiegu, jaki istnieje do tej pory, była eksploatowana od co najmniej 25 marca 1978 r. W jego ocenie rację miała Uczestniczka postępowania, zarzucając Wnioskodawcy brak dobrej wiary. Wnioskodawca nie przedstawił żadnych dowodów, w szczególności żadnej dokumentacji, w tym żadnej decyzji administracyjnej, która potwierdzałaby jego dobrą wiarę, zaznaczając, że nie przedłożył on żadnych dokumentów świadczących o jego uprawnieniu do wybudowania urządzeń przesyłowych funkcjonujących obecnie na nieruchomości Uczestniczki postępowania. Sąd Rejonowy uznał, że bieg terminu zasiedzenia służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu, w zakresie określonym we wniosku, rozpoczął się z dniem 25 marca 1978 r. Stwierdził, że w sprawie ma zastosowanie 30-letni termin zasiedzenia, jako że wynika on z odpowiedniego, poprzez art. 292 k.c. zastosowania art. 172 § 2 k.c.

Postanowieniem z 29 listopada 2017 r. Sąd Okręgowy w S. w pkt 1 zmienił zaskarżone postanowienie w pkt 1 jedynie w ten sposób, że w miejsce frazy „-w złej

wierze, od dnia 27 marca 2008 r.” wpisał „- od dnia 18 stycznia 1979” i w pkt 2 oddalił apelację Uczestniczki postępowania. Sąd Okręgowy podzielił stanowisko Sądu Rejonowego co do tego, że w sprawie doszło do zasiedzenia służebności gruntowej o cechach służebności przesyłu. Wskazał, że wywiedziona przez Uczestniczkę postępowania apelacja koncentrowała się na kwestii dotyczącej zarzutu błędnego przyjęcia przez sąd I instancji, iż posiadanie prowadzące do zasiedzenia wnioskowanej służebności miało po stronie Wnioskodawcy charakter samoistny. Podniósł, że oponując przeciwko takiej konstatacji sądu I instancji Uczestniczka postępowania powołała się na fakt wydania w sprawie w trybie art. 35 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości (Dz. U. 1974, Nr 10, poz. 64) decyzji administracyjnej z 21 kwietnia 1967 r., co miało w jej przekonaniu potwierdzać błędność założeń Sądu Rejonowego. Sąd Okręgowy stwierdził, że w apelacji brak jest podstaw do przypisania sądowi I instancji uchybienia w zakresie oceny dowodów. Zaznaczył, że Sąd Rejonowy nie przeprowadził w ogóle dowodu z takiego dokumentu. Sąd Okręgowy w oparciu o poczynione przez sąd I instancji ustalenia, uzupełnione dopuszczonymi na etapie postępowania apelacyjnego dowodami w postaci Paszportów linii energetycznych nr [...]4, [...]1 oraz [...]3, nie podzielił natomiast stanowiska Sądu Rejonowego o skutecznym obaleniu przez Uczestniczkę postępowania dobrej wiary po stronie poprzedników prawnych Wnioskodawcy. Podniósł, że własność przedsiębiorstwa, w tym linii energetycznej przejęta została przez Państwo Polskie na podstawie art. 2 ustawy z dnia 3 stycznia 1946 r. o przejściu na własność państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej (Dz. U. Nr 3 poz. 17), która weszła w życie w dniu 5 lutego 1946 r. Tym samym w dniu 5 lutego 1946 r. nie tylko nieruchomość, ale także i linia energetyczna stanowiła własność Skarbu Państwa, co nie pozostaje bez wpływu na ocenę dobrej wiary w przypadku dalszego zbycia nieruchomości już osobom fizycznym. Zdaniem Sądu Okręgowego w takim przypadku nie można przypisać poprzednikom prawnym Wnioskodawcy złej wiary, jak to uczynił Sąd Rejonowy, bowiem wystąpiła tożsamość osoby właściciela nieruchomości oraz linii energetycznych. Zaznaczył, że w sprawie do zbycia nieruchomości doszło pierwszy raz 10 lutego 1960 r. i z tą datą liczyć należy termin powstania służebności gruntowej o cechach przesyłu. W rękach osób fizycznych

nieruchomość pozostawała jednak jedynie do 11 marca 1960 r. Od 11 marca 1960 r. do 18 stycznia 1969 r. właścicielem nieruchomości ponownie pozostawał Skarb Państwa. W wyniku konwersji służebność wygasła i powstała na nowo z chwilą kolejnego zbycia nieruchomości osobom fizycznym, co miało miejsce w dniu 18 stycznia 1969 r. W konsekwencji Sąd Okręgowy skorygował datę zasiedzenia na dzień 18 stycznia 1979 r., wskazując, że w sprawie zastosowanie ma dziesięcioletni okres posiadania służebności w dobrej wierze, który upłynął przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 28 lipca 1990 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny, wprowadzający dłuższe terminy zasiedzenia, tj. 20 lat przy przyjęciu dobrej wiary samoistnego posiadacza oraz 30 lat w przypadku złej wiary.

Od powyższego rozstrzygnięcia skargę kasacyjną złożyła Uczestniczka postępowania, zarzucając naruszenie prawa materialnego, tj. art. 121 pkt 4 k.c. poprzez niezastosowanie w drodze wykładni z analogii (pominięcie w procesie subsumcji) i bezzasadne uznanie, że osoby fizyczne będące uprzednio właścicielami działki nr [...]1 przed Uczestniczką postępowania, posiadały możliwość skutecznego sprzeciwienia się posadowieniu na tej nieruchomości spornej linii energetycznej; art. 4 ustawy z dnia 28 czerwca 1950 r. o powszechnej elektryfikacji wsi i osiedli (Dz. U. 1954, Nr. 32, poz. 132) poprzez pominięcie w procesie subsumcji, co w konsekwencji doprowadziło do naruszenia przepisów prawa materialnego art. 336 w zw. z art. 172 § 1 k.c. i uznanie, że posiadanie Wnioskodawcy było posiadaniem samoistnym, jak również naruszenie art. 172 w zw. z art. 292 k.c. poprzez błędną interpretację i błędne przypisanie Wnioskodawcy przymiotu dobrej wiary. Wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie wniosku o stwierdzenie nabycia zasiedzenia służebności.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną Wnioskodawca wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej w całości i zasądzenie od Uczestniczki postępowania na jego rzecz kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługuje na uwzględnienie w zakresie dotyczącym naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 172 k.c. co do ustalenia przesłanki dobrej wiary posiadacza, a w konsekwencji okresu zasiedzenia służebności gruntowej.

Zgodnie z ustaleniami dokonanymi przez Sąd drugiej instancji, wskutek zawarcia umowy sprzedaży z dnia 18 stycznia 1969 r. przedmiotową nieruchomość nabyli od Skarbu Państwa małżonkowie S. i J.L., którzy pozostawali jej właścicielami do 30 kwietnia 1991 r. Nie ulega wątpliwości, iż w okresie, w którym nieruchomość pozostawała własnością Skarbu Państwa istniała na niej wybudowana w 1912 r. linia energetyczna, która następnie wskutek jej modernizacji została podzielona na dwie linie.

Zbycie nieruchomości przez Skarb Państwa na mocy umowy z 18 stycznia 1969 r. było zdarzeniem, które skutkowało z jednej strony nabyciem własności przez inny podmiot, niż ten, do którego należała linia energetyczna, z drugiej – wskutek przeniesienia własności nastąpiło nabycie przez dotychczasowego właściciela nieruchomości posiadania zależnego o treści, która w okresie przed wejściem w życie przepisów o służebnościach przesyłu, było kwalifikowane jako posiadanie służebności gruntowej, a które obecnie określić można w uproszczeniu jako posiadanie służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu. Brak w chwili nabycia posiadania zależnego przez właściciela urządzeń przesyłowych (linii energetycznej) tytułu prawnego do korzystania z nieruchomości w zakresie umożliwiającym korzystanie z nieruchomości obciążonej poprzez utrzymanie, konserwację, naprawę i eksploatację słupów elektrycznych oraz linii elektroenergetycznych, a także wejście i wjazd na tę nieruchomość, nie może być jednak kwalifikowane jako nabycie w dobrej wierze. Zbywca nieruchomości pozbawiony tytułu do jej posiadania wskutek zawarcia umowy przenoszącej własność nie dbający o uregulowanie statusu w zakresie dysponowania urządzeniami przesyłowymi do niego należącymi w dalszym ciągu, tj. po zbyciu nieruchomości, na której są usytuowane, nie może być bowiem traktowany jako posiadacz *ex fide bona*. Decydujące znaczenie dla oceny dobrej lub złej wiary ma w tym przypadku chwila uzyskania posiadania w zakresie odpowiadającym treści odpowiedniej służebności drogowej (zob. art. 172 § 1 k.c. w zw. z art. 145 oraz w zw. z art. 292 k.c.). Tę stanowi moment nabycia posiadania zależnego,

co w razie zbycia nieruchomości z usytuowanymi na niej i eksploatowanymi przez dotychczasowego właściciela gruntów urządzeniami przesyłowymi następuje skutek zmiany statusu posiadacza samoistnego gruntu na zależnego w zakresie dotyczącym korzystania z niego w związku z posiadaniem samoistnym urządzeń przesyłowych. Zmiana ta jest wówczas konsekwencją zbycia nieruchomości na rzecz innej osoby (zob. art. 349 k.c.). W rozpoznawanej sprawie nie przedstawiono dowodów wykazujących, iż strony zawieranej umowy ustaliły jakikolwiek stosunek prawny, z którego wynikałoby uprawnienie do korzystania przez Skarb Państwa jako właściciela urządzeń przesyłowych z przedmiotowej nieruchomości.

W świetle art. 172 § 1 k.c. nie ulega wątpliwości, iż ocena dobrej lub złej wiary w okresie po uzyskaniu posiadania przez właściciela urządzeń nie wpływa na ustalenie okresu potrzebnego do nabycia służebności w drodze zasiedzenia (zgodnie z zasadą *mala fides superveniens non nocet*).

Reasumując tę część rozważań należy stwierdzić, iż bieg zasiedzenia należało liczyć od objęcia przez właściciela linii energetycznych jako posiadacza w złej wierze w posiadanie zależne. Zgodnie zatem z art. 172 § 2 k.c. w zw. z art. 292 k.c. w brzmieniu obowiązującym przed wejściem w życie noweli Kodeksu cywilnego z 28 lipca 1990 r. (Dz. U. Nr 55, poz. 321), okres posiadania konieczny do zasiedzenia służebności gruntowej wynosił dwadzieścia lat, o ile upłynął przed wejściem w życie ustawy nowelizującej (zob. art. 9 tejże). To zaś miało miejsce w niniejszej sprawie.

Również ocena, kto i jakie prawo nabył (służebność gruntową czy przesyłu) w drodze zasiedzenia zależy od ustalenia chwili, w której upłynął okres zasiedzenia. W rozpoznawanej sprawie zasiedzenie nastąpiło z upływem 18 stycznia 1989 r.

W konsekwencji, po pierwsze, do tego czasu nieruchomość nieprzerwanie pozostawała własnością osób prywatnych (Państwa S. i J.L.), zaś w okresie przed wejściem w życie nowelizacji Kodeksu cywilnego (ustawa z dnia 31 stycznia 1989 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, Dz. U. Nr 3, poz. 11), znoszącej zasadę tzw. jednolitej własności państwowej, czyli przed dniem 1 lutego 1989 r., państwowe osoby prawne (w tym przedsiębiorstwa państwowe) wykonywały uprawnienia związane z własnością nieruchomości wprawdzie we własnym imieniu, ale na rzecz

Skarbu Państwa, jako jedyne go dysponenta własności państwowej. Oznaczało to, iż skutki prawne związane z posiadaniem samoistnym w tamtym okresie przez przedsiębiorstwo państwowe nieruchomości mogły powstać tylko na rzecz Skarbu Państwa, a nie na rzecz tego przedsiębiorstwa.

Po drugie, z uwagi na stan prawny obowiązujący przed wejściem w życie przepisów o służebnościach przesylu (art. 305¹-305⁴ k.c.) nie było możliwe kwalifikowanie jako takich służebności o treści analogicznej lub zbliżonej do obecnie istniejącej w polskim systemie prawnym kategorii służebności przesylu. Przepisy o służebnościach przesylu zostały wprowadzone ustawą nowelizującą Kodeks cywilny z dnia 30 maja 2008 r. (Dz. U. Nr 116, poz. 731) i weszły w życie 3 sierpnia 2008 r. W świetle zasad prywatnego prawa intertemporalnego nie można aktualnych norm dotyczących instytucji podobnych stosować do praw rzeczowych i posiadania w zakresie odpowiadającym ich treści, które istniały (powstały) przed wejściem w życie regulacji nowych. Tym bardziej nie dotyczy to oceny dopuszczalności ich powstania i treści w tamtej chwili ustalonej. Jednocześnie ustawodawca nie rozstrzygnął wprost, czy i w jakim zakresie przepisy o służebnościach przesylu należy stosować do praw powstałych wcześniej na mocy innych norm prawnych (art. 145 k.c. w zw. z art. 172 § 1 k.c. w zw. z art. 292 k.c.). W obowiązującym natomiast w tamtym czasie stanie prawnym w orzecznictwie dopuszczano powstanie służebności gruntowej umożliwiającej przeprowadzenie i korzystanie z urządzeń przesyłowych (wodociągowych, energetycznych *etc.*) jako tożsamej bądź zbliżonej do służebności drogi koniecznej (zob. art. 145 k.c., tak w szczególności uchwała Sądu Najwyższego z 30 sierpnia 1991 r., sygn. akt III CZP 73/91, OSNC 1992, z. 4, poz. 53, co do zasiedzenia służebności gruntowej: postanowienia Sądu Najwyższego z: 8 września 2006 r., sygn. akt II CSK 112/06, niepublikowane; 30 września 2008 r., sygn. akt II CSK 147/08, niepublikowane; wyrok Sądu Najwyższego z 31 maja 2006 r., sygn. akt IV CSK 149/05, niepublikowany). W obecnym stanie prawnym zatem określanie w orzecznictwie i piśmiennictwie takiej służebności jako „odpowiadającej treścią służebności przesylu” należy uznać jedynie za skrót myślowy nie uprawniający do twierdzenia, jakoby służebność tożsama jak służebność przesylu mogła być nabyta, w szczególności przez zasiedzenie, przed dniem 3 sierpnia 2008 r.

Na nieporozumieniu polegają rozważania Skarżącej dotyczące posiadania samoistnego służebności. Posiadanie samoistne co do zasady odnosi się do władania rzeczą w zakresie prawa własności (art. 336 *in princ.* k.c.). Natomiast posiadanie w zakresie treści służebności (zgodnie z przyjmowaną w polskim prawie cywilnym koncepcją romańską posiadanie służebności, zob. art. 352 k.c.) stanowi postać posiadania zależnego (art. 336 *in fine* k.c.).

Sąd Najwyższy nie podziela także zarzutu naruszenia art. 4 ustawy z dnia 28 czerwca 1950 r. o powszechnej elektryfikacji wsi i osiedli (Dz. U. 1954 r. Nr 32 poz. 135 ze zm.), bowiem – jak trafnie podnosi Wnioskodawca w odpowiedzi na skargę kasacyjną – przepisy te nie znajdują zastosowania w niniejszej sprawie, skoro Sądy *meriti* ustaliły, iż linia energetyczna na przedmiotowej nieruchomości była posadowiona w 1912 r., tj. w czasie, gdy nieruchomość znajdowała się na obszarze Rzeszy Niemieckiej. Oznacza to, iż nie została usytuowana na podstawie i wskutek stosowania przepisów o powszechnej elektryfikacji po II wojnie światowej. Oznacza to, że linia ta istniała przed wejściem w życie ustawy z dnia 28 czerwca 1950 r., podlegając przejęciu przez państwo na mocy przepisów o przejmowaniu mienia, w tym przedsiębiorstw, należących do Rzeszy Niemieckiej oraz do niemieckich osób prawnych (zob. w szczególności art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 3 stycznia 1946 r. o przejęciu na własność Państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej, Dz. U. Nr 3, poz. 17 z późn. zm.). Zmiana statusu terytorium państwowego (granic Rzeczypospolitej Polskiej) i wskutek tego również statusu własnościowego przedmiotowej linii energetycznej nie była jednak przedmiotem kontrowersji w niniejszej sprawie.

Nie zasługiwał również na uwzględnienie zarzut naruszenia art. 121 pkt 4 k.c. Zgodnie z tym przepisem, bieg przedawnienia nie rozpoczyna się, a rozpoczęty ulega zawieszeniu, co do wszelkich roszczeń, gdy z powodu siły wyższej uprawniony nie może ich dochodzić przed sądem lub innym organem powołanym do rozpoznawania spraw danego rodzaju – przez czas trwania przeszkody.

Sąd Najwyższy w pełni podziela stanowisko, iż stan faktycznej niemożności efektywnego dochodzenia swych praw na drodze prawnej wywołany uwarunkowaniami politycznymi o powszechnym zasięgu oddziaływania jest

porównywalny ze stanem siły wyższej (zawieszenia wymiaru sprawiedliwości), uniemożliwiającym uprawnionemu dochodzenie swych roszczeń przed sądem lub innym właściwym organem (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z: 9 maja 2003 r., sygn. akt V CK 24/03, niepublikowane; 13 października 2005 r., sygn. akt I CK 162/05, niepublikowane; wyroki z: 16 lutego 2012 r., sygn. akt III CSK 208/11, niepublikowane; 31 stycznia 2018 r., sygn. akt I CSK 195/17, niepublikowane; uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 26 października 2007 r., sygn. akt III CZP 30/07, OSNC 2008, Nr 5, poz. 43). Bez wątpienia w okresie reżimu totalitarnego państwa komunistycznego w latach 1944-1989 w odniesieniu do wielu praw podmiotowych ich wykonywanie było przez podmioty uprawnione niemożliwe, mogło też bez wątpienia wiązać się z istotnym zagrożeniem dla życia lub zdrowia tych osób, jednak ani Skarżąca w niniejszej sprawie w żaden sposób nie wykazała, iżby tego rodzaju okoliczności niemożności prawnej lub faktycznej miały miejsce w związku ze statusem własnościowym przedmiotowej nieruchomości i niemożnością uregulowania statusu prawnego w zakresie korzystania z przebiegających przez nią linii energetycznych, ani nawet okoliczności takie nie wynikają ze zgromadzonego materiału dowodowego. Jakkolwiek zaś sąd powinien mieć na względzie, że zastosowanie art. 121 pkt 4 k.c. jest uzasadnione w razie ustalenia, iż osoba uprawniona do skutecznego dochodzenia roszczenia rzeczywiście była tej możliwości pozbawiona (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 12 czerwca 2013 r., sygn. akt II CSK 498/12, niepublikowane; wyrok Sądu Najwyższego z 31 stycznia 2018 r., sygn. akt I CSK 195/17, j.w.), to jednak ustalenie w tym zakresie nie może być dokonane wyłącznie na podstawie twierdzeń osoby zainteresowanej. Konieczne jest bowiem wykazanie, że w ówczesnych warunkach ustrojowych i w stanie prawnym wówczas obowiązującym skuteczne dochodzenie roszczenia lub szerzej – ochrony prawnej – nie było w związku z dochodzonymi prawami podmiotowymi możliwe czy to ze względu na niedostępność środków prawnych, czy też ze względu na to, że powszechna praktyka stosowania obowiązujących wówczas przepisów - obiektywnie biorąc - nie stwarzała realnych szans uzyskania korzystnego dla uprawnionego rozstrzygnięcia.

Skarżąca błędnie odwołuje się również do stosowania art. 121 pkt 4 k.c. „w drodze wykładni z analogii”, skoro przepis ten – z zastrzeżeniem poczynionych powyżej ustaleń – stosuje się odpowiednio na podstawie art. 175 k.c. Dotyczy to także zarzutu zrównania z siłą wyższą okoliczności stanowiących przeszkodę natury politycznej (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 9 października 2015 r., sygn. akt IV CSK 473/13, niepublikowane).

Z tych względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c., zaś w zakresie oddalenia wniosku o stwierdzenie zasiedzenia służebności na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., orzekł jak w sentencji, rozstrzygając o kosztach postępowania kasacyjnego na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c., a także na podstawie § 5 pkt 3 w zw. z § 10 ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2018 r., poz. 265).

as]

aj